

5. Erdağ R. After the Failed Military Coup: The Need for the Organizational Reform in the Turkish Military. All Azimuth. 2019. Т. 8, № 1. С. 55–68. DOI: 10.20991/allazimuth.428313. URL: <https://dergipark.org.tr/en/pub/allazimuth/issue/42442/428313>.

6. Deciphering Turkey's Assertive Military and Defense Strategy: Objectives, Pillars and Implications. 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/345090694_Deciphering_Turkey's_Assertive_Military_and_Defense_Strategy_Objectives_Pillars_and_Implications

7. Sazak O., Özkan N. S. Turkey's Contributions to Security Sector Reform (SSR) in Conflict-Affected Countries. Istanbul Policy Center, Sabancı University, 2016. 22 с. URL: https://www.academia.edu/30265756/TURKEYS_CONTRIBUTIONS_TO_SECURITY_SECTOR_REFORM_SSR_IN_CONFLICT_AFFECTED_COUNTRIES

8. Turkey's approach to stabilisation. Geneva : Peaceful Change Initiative, 2025. URL: https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/report_Security_Sector_Policy_Report_1_The_Security_Sector_In_Turkey_Questions_Problems_And_Solutions.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-585-6-34>

Карабурдін А. В.

*аспірант кафедри історії міжнародних відносин
та гуманітарних дисциплін*

*Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

**ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В ТУРЕЧЧИНІ
В 1928-1934 РОКАХ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ НАЦІЇ
(З ЗАМІТОК ЖУРНАЛУ «ТРИЗУБ»)**

Українська еміграція в Туреччині 1920–1930-х років була невеликою, але активною частиною української діаспори в міжвоєнний період. Попри розпорошеність та обмежені ресурси, українці в Туреччині змогли самоорганізуватися та не лише підтримувати існування діаспори, а й активно працювати над популяризацією української справи серед місцевих. Матеріали рубрики «З життя української еміграції: у Туреччині» паризького тижневика «Тризуб» за 1928–1934 роки дозволяють простежити еволюцію громади:

від перших кроків самоорганізації до культурно-дипломатичної діяльності та формуванню іміджу української нації як незалежної навіть у вигнанні.

Перші відомості про діаспору з тижневика «Тризуб» ми знаходимо в квітні 1928, де повідомлялось про зародження громади – ініціативу, яка мала на меті «об’єднати всіх українців Туреччини задля захисту їх економічних, духовних і національних інтересів». Матеріали з тієї ж замітки показують, як у вигнанні українці прагнули до самоорганізації – створювали «бібліотеку, читальню, хор та аматорський гурток». Підкреслювалась безпартійність громади, яка діяла під гаслом «За рідний край» [1, с. 30–31].

В наступній замітці повідомлялась інформація про утиски з боку влади – уряд вислав за межі Туреччини голову Громади (голову Полтавського земляцтва) п. Зоц-Кравченка «без вказання підстав» та з натяком від автора, що «громадянство знає, чийх рук це робота» [2, с. 31]. Далі подібні утиски продовжувались, зокрема «турецька влада перестала лічитись зі старими українськими паспортами... й визнає тільки посвідчення російської організації». Попри це, відновлена громада під проводом сотника Миколи Забілло прагнула «відновити свою належність до України» та шукала підтримки уряду УНР і світових українських інституцій [3, с. 47].

Налагоджувались зв’язки з іншими народами. Повідомлялось, що громада встановлювала контакти з представниками азербайджанської еміграції, зокрема з видатним діячем М. Расулзаде. Через зустріч, організовану М. Забілло, українці прагнули «популяризації української ідеї та українського питання серед усіх народів Близького Сходу». Ініціатива включала підготовку матеріалів про Україну для турецького альманаху про сусідні народи [4, с. 31].

Особливо показовим також був опис візиту до болгарського Екзарха Бориса, який «з великим зацікавленням» сприйняв українську справу й порівняв долю української церкви з історією болгарської. Екзарх «пообіцяв зробити впливи на користь наших земляків» і навіть відвідав українців із візитом [7, с. 28–29]. Далі повідомлялось продовження цієї історії. В описі великодніх відвідин Бориса делегація українців на чолі з представником УНР Володимиром Мурським подарувала ікони, вишиті рушники та писанки, що справили «велике вражіння» і були сприйняті як знаки братерства. Митрополит наголосив, що ці дари матимуть «велике значіння до єднання братніх народів» [8, с. 52–53].

Наступним актом цієї співпраці стало запрошення Мурського і Забілло на святкування болгарського національного дня Кирила й Мефодія. У замітці наголошується на взаємній пошані та духовній близькості між народами: автор із симпатією описує національні строї,

музику й танці болгар і македонців, відзначаючи їхню любов до власної культури [9, с. 46]. Присутні були представники діаспори і на Великодній службі в Бориса [14, с. 28].

Запрошувались Мурський та Забілло й на заходи інших націй, зокрема на відзначення 12-ої річниці проголошення незалежності вище згаданої Азербайджанської Республіки, яка була організована журналом “Oglu Jurt”. Автор з теплом відзначає “яскраву демонстрацію єдності усіх націй, поневолених большевицькою Росією”, – у святі взяли участь представники не лише українців і азербайджанців, а й Північного Кавказу, Криму, Казані, Башкирії, Туркестану [10, с. 44]. Далі можемо дізнатись, що на одному із зібрань азербайджанців Володимир Мурський виступав з доповіддю, в якій підкреслив «необхідність єдності всіх поневолених Росією народів для досягнення успіху в боротьбі за свою незалежність» [18, с. 45].

Активне та багатовекторне життя громади підтримувало культурні традиції та формувало імідж України. Зокрема, в 1929 після перевиборів громада вирішує «в день св. Покрови надіслати козацтву всього світу привітання», утверджуючи спадкоємність козацької традиції. Символічною була участь делегації в похороні патріарха Василя III: покладення розкішної китиці з українськими стрічками справило «велике враження на присутніх», делегації вказали місце серед представників дипломатичного корпусу, а грецька преса «в теплих тонах згадала про покладення квітів українцями». У цій замітці також згадується книжка В. Мурського про Україну, яку готують до видання турецькою мовою, створення гуртка військової науки, збір пожертв для бібліотеки ім. Петлюри в Парижі та офіційна зустріч із новим Вселенським Патріархом Фотієм [6, с. 30–31].

Повертаючись до комунікацій з Патріархом, знаходимо замітку про зустріч з Фотієм 01 січня 1931 року на церковній службі. Після неї відбувся прямий контакт – Мурський і Забілло підійшли до Патріарха з привітанням, а він свою чергу «затримав їх коло себе, розпитуючи про українські справи». Були передані також книжки про Україну різними мовами – Фотію та секретарю Патріарха [12, с. 18–19]. На Великодній службі згодом українців вразила приємна деталь: в Патріарха було піднесено «торбинки з великодніми яєчками» з блакитно-жовтими стрічками, взамін були передані українські писанки [14, с. 29].

Згадуючи вище про книжку Володимира Мурського про Україну, її побачив світ в грудні 1930 року. Вона вийшла в Стамбулі турецькою мовою і мала назву «Україна та її боротьба за незалежність». Видання містило портрети С. Петлюри та А. Лівичького, карту України й огляд історії, культури, політики та еміграції. Автор публікації наголошував на геополітичній логіці українсько-турецького зближення, описуючи

значення книги. Вона стала помітною подією в місцевому інформаційному просторі: її було надіслано президентові Туреччини М.К. Ататюрку, міністрам, редакціям турецьких газет, Вселенському патріарху, болгарському митрополиту Борису та іншим. Турецька преса, зокрема «Білдириз» та «Акшам», відгукнулася схвальними статтями, що означало: «Те, що сподівалися ми давно, сталося. Турецькі кола заговорили знову про Україну» [11, с. 28–29].

Відбувались й урочисті національні заходи. Наприклад, в одній з публікацій знаходимо замітку про святкування пам'яті Т. Шевченка, на якому співали «Заповіт», відбулось прочитання книжки акад. Смаль-Стоцького «Т. Шевченко – співець самостійної України», а далі все перейшло в неформальне святкування з чаюванням та подарунками української продукції [13, с. 27].

Українська громада надсилала також телеграму про «приєднання до жалоби в 3-ю річницю смерті українського вождя С. Петлюри», демонструючи єдність еміграції та символічну присутність України в різних куточках світу [5, с. 31], висловлювала протест «проти терору на Великій Україні» [7, с. 29], надсилала телеграми щодо жалоби різних діячів, як голова українського військово-історичного товариства Микола Юнаків та польський політик Тадеуш Головка [15, с. 27] та привітання «братнім організаціям» від Балкан до Бразилії та уряду УНР [16, с. 29]. Крім того, надсилалися листи подяки міжнародним діячам: американському сенатору Копелянду за питання визнання України [7, с. 28], французькому політику Е. Евену за книгу про незалежність України та зустрічну подяку [16, с. 29; 17, с. 15], а також делегату Ліги Націй п. Мотті за виступ проти прийняття більшовиків до організації і позиції на захист України з його подякою у відповідь [19, с. 13].

Єдність українців вражала і чужинців. Яскравим прикладом є похорон д-ра Василя Білецького з Чернігівщини: церемонія під українським прапором з могилою, прикрашеною жовто-блакитними квітами, справила «величезне вражіння» на присутніх, зокрема на випадкових росіян, які відзначили «єдність українців у пошані до померлого земляка» [8, с. 53].

Отже, діяльність української громади в Туреччині, яка відображена в замітках тижневика «Тризуб», свідчить про стійкість невеликої групи емігрантів, які попри обмежені ресурси зуміли самоорганізуватися, зберегти культурну ідентичність і активно просувати українську справу: через внутрішні заходи, видавничу діяльність, міжнаціональну співпрацю з різними діаспорами, а також через дипломатичні контакти з патріархатом і міжнародними діячами. Ця робота не лише

підтримувала єдність діаспори, а й створювала образ українців як гідної нації, зберігаючи ідею незалежної України навіть у вигнанні.

Література:

1. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1928. ч. 16 (122). с. 30-31
2. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1928. ч. 17 (123). с. 31
3. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. ч. 22-23 (128-129). 1928. с. 47
4. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1929. ч. 9 (165). с. 31
5. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1929. ч. 24 (180). с. 31
6. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1929. ч. 47 (203). с. 30-31
7. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1930. ч. 8 (216). с. 28
8. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1930. ч. 20-21 (228-229). с. 52-53
9. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1930. ч. 24-25 (232-233). с. 46
10. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1930. ч. 29-30 (237-238). с. 44
11. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1931. ч. 1 (259). с. 28-29
12. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1931. ч. 12 (270). с. 18-19
13. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1931. ч. 14 (272). с. 27
14. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1931. ч. 19 (277). с. 28-29
15. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1931. ч. 38 (296). с. 27
16. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1932. ч. 8 (316). с. 28-29
17. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1932. ч. 17 (325). с. 15
18. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1932. ч. 22 (330). с. 45
19. 3 життя української еміграції: у Туреччині. Тризуб. 1934. ч. 39 (445). с. 13